

คอลัมน์ “แจ่งสี่เบี้ย” ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2567

การส่งออกไทยจะก้าวข้ามปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างไร?

แพรวไพลิน วงษ์สินธุวิเศษ อภิขญา ผู้สื่อข่าว และ อรุณ ธนกิจโกฏินนพนธ์

ธนาคารแห่งประเทศไทย

ภาคส่งออกเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจไทยมาโดยตลอด ย้อนกลับไป 20 ปีก่อน ในช่วงปี 2544-54 การส่งออกสินค้าของไทยขยายตัวเฉลี่ยปีละ 7% และมีน้ำหนักต่อการเติบโตของ GDP กว่า 80% ขณะที่ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ภาพกลับต่างออกไป การส่งออกของไทยเติบโตลดลงเหลือเพียง 1.2% และมีบทบาทต่อการเติบโตของ GDP ไม่ถึง 30% ในช่วงปี 2555-66 บทความนี้จะจึงอยากพาผู้อ่านย้อนกลับไปวิเคราะห์ว่าภาคส่งออกของไทยเดินมาถึงจุดนี้ได้ได้อย่างไร และในอนาคตเศรษฐกิจไทยจะยังพึ่งพาภาคส่งออกได้หรือไม่ หรือถึงเวลาแล้วที่เราต้องปรับปรุงนโยบายการค้าการลงทุนเพื่อก้าวข้ามปัญหานี้

การส่งออกของไทยเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างและความเสี่ยงสำคัญ สรุปได้ 5 ข้อ

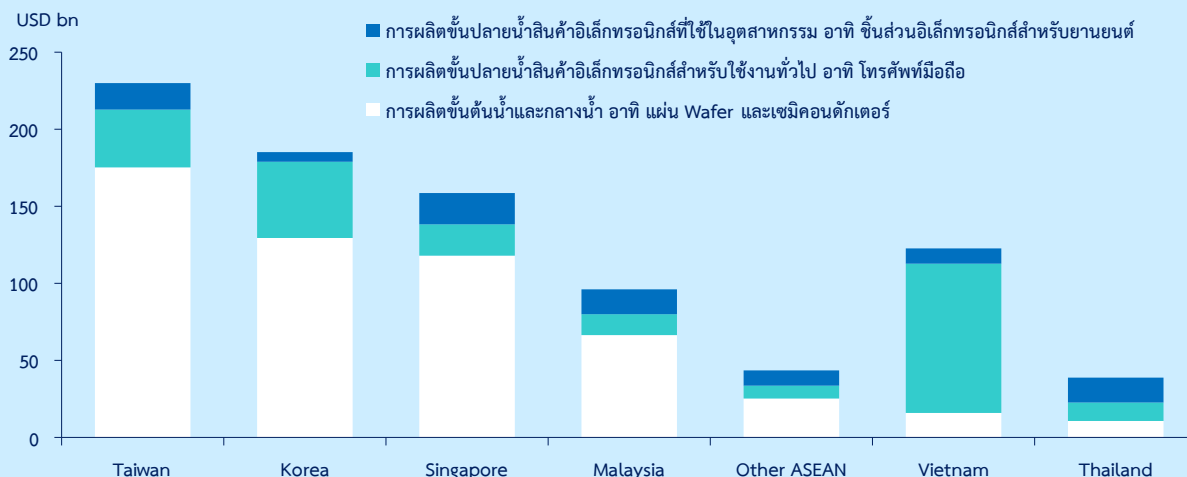
1. สินค้าส่งออกของไทยยังติดอยู่กับโลกเก่าซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดโลกน้อยลง

ที่ชัดเจน เช่น Hard Disk Drive (HDD) ที่ความต้องการของโลกลดลง เพราะถูกแทนที่ด้วยหน่วยความจำอย่าง Solid State Drive (SSD) โดยมูลค่าส่งออก HDD ของโลกลดลง จาก 0.5% ในปี 2555 มาอยู่ที่ 0.2% ในปี 2565 แต่ไทยกลับยังส่งออกสินค้านี้เป็นอันดับต้น ๆ ของโลก และแม้ว่าสินค้านี้ยังพอพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการใช้งานของกลุ่มธุรกิจได้ เช่น cloud computing และ data center แต่ก็ไม่สามารถขดเซียมมูลค่าที่ลดลงจากการเข้ามาแทนที่ของ SSD ในกลุ่มผู้ใช้งานทั่วไปได้

2. สินค้าส่งออกของไทยเชื่อมโยงกับการค้าโลกน้อยลง จากบทบาทของไทยที่มีจำกัดในห่วงโซ่การผลิตสินค้าอิเล็กทรอนิกส์ของโลก

ไทยมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตเซมิคอนดักเตอร์น้อยมาก เพียงช่วงปลายน้ำที่มีความซับซ้อนในการผลิตต่ำและสร้างมูลค่าเพิ่มได้จำกัด (ดังภาพ) จึงได้รับผลบวกน้อยกว่าประเทศที่อยู่ต้นน้ำและกลางน้ำ ขณะที่ประเทศคู่แข่งพัฒนาอุตสาหกรรมและมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตอิเล็กทรอนิกส์มากกว่า อาทิ เวียดนามที่มีบริษัทระดับโลกเข้าไปลงทุนผลิตและส่งออกโทรศัพท์มือถือ และสถานการณ์ข้างหน้ายิ่งน่าเป็นห่วง เมื่อสินค้าในกระแสโลกใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง อย่างเช่น Artificial intelligence (AI) กำลังเป็นที่ต้องการและมีแนวโน้มเติบโตดี แต่ไทยไม่ได้มีส่วนร่วมในการผลิตสินค้านี้เลย

มูลค่าการส่งออกเซมิคอนดักเตอร์

หมายเหตุ: ข้อมูลปี 2564 โดยแบ่งกลุ่มสินค้าตาม OECD
ที่มา: Trade Map คำนวณโดย ธพท.

3. เศรษฐกิจคู่ค้าสำคัญอย่างจีนอยู่ระหว่างปรับเปลี่ยนนโยบายด้านเศรษฐกิจและการค้าเพื่อเปลี่ยนผ่านเชิงโครงสร้าง

เห็นได้ชัดเจนตั้งแต่ปี 2563 ที่จีนดำเนินยุทธศาสตร์ Dual Circulation เพื่อเพิ่มอุปสงค์ในประเทศและลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ รวมถึงเพิ่มบทบาทของสินค้าส่งออกของจีนในตลาดโลก ไทยจึงได้รับผลกระทบทั้งทางตรงจากความต้องการนำเข้าวัตถุดิบของจีนที่ลดลง และผลกระทบทางอ้อมผ่านการแข่งขันด้านการค้า โดยเฉพาะปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ ที่สัดส่วนการส่งออกของไทยไปจีนลดลงเกือบ 10% ในปี 2566 จากเดิมที่ 27% ในปี 2563 รวมถึงการที่จีนร่วมกับตะวันออกกลางเข้าไปลงทุนผลิตในภูมิภาคอาเซียน อาทิ มาเลเซีย ทำให้การส่งออกสินค้าของไทยไปยังอาเซียนแข่งขันได้ยากขึ้น ล่าสุดยังต้องจับตาปัญหา overcapacity ของจีน ซึ่งก่อให้เกิดการไหลทะลักของสินค้าจีนเข้าสู่ตลาดโลก และกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของไทยเพิ่มเติมในสินค้ากลุ่มเสี่ยง อาทิ เครื่องใช้ไฟฟ้า และยานยนต์

4. ความท้าทายจากปัญหา climate change และภูมิรัฐศาสตร์

แม้การส่งออกไทยในปีนี้จะฟื้นตัวและกลับมาเป็นบวกได้ เพราะยังพอมีสินค้าที่ไทยรักษาความสามารถในการแข่งขันไว้ได้ เช่น สินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร แต่ไทยยังต้องเผชิญกับความท้าทายจากผลผลิตการเกษตรที่แย่งจากปัญหา climate change และต้นทุนที่ปรับสูงขึ้น รวมถึงความต่อเนื่องในการเติบโตของการส่งออกคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์สื่อสาร ที่แม้ปัจจุบันภูมิภาคอาเซียนรวมถึงไทยได้รับอานิสงค์จากการย้ายห่วงโซ่การผลิตออกจากจีน เพื่อรับมือกับแรงกดดันด้านภูมิรัฐศาสตร์ แต่ผลบวกนี้จะยั่งยืนแค่ไหนก็ยังเป็นประเด็นที่ต้องติดตามต่อไป

5. นโยบายสนับสนุนการลงทุนและการส่งออกที่ไม่สอดคล้องกับบริบทโลกยุคใหม่

ปัญหาในภาคส่งออกของไทยส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจาก (1) การชะลอตัวของการลงทุนจากต่างประเทศ เม็ดเงิน FDI ไหลเข้าของไทยมีทิศทางลดลงต่อเนื่องและอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาค โดยในปี 2566

ไทยมี FDI เพียง 10 พันล้านดอลลาร์ สรอ. และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในอาเซียนที่ 36.2 พันล้านดอลลาร์ สรอ.

(2) ข้อจำกัดด้านทักษะแรงงาน ถึงแม้ไทยจะมีสัดส่วนจำนวนแรงงานทักษะสูงคิดเป็น 40% ของแรงงานทั้งหมด แต่ทักษะที่มียังไม่ตรงกับความต้องการของโลกในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว และ

(3) การใช้สิทธิประโยชน์และการขยายความร่วมมือทางการค้าที่ยังทำได้จำกัด สะท้อนจากจำนวนประเทศ ที่ไทยทำข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) มีน้อยกว่าเมื่อเทียบกับประเทศในภูมิภาคอาเซียน รวมถึงมีสัดส่วนการใช้ประโยชน์จาก FTA เพียง 64% ต่อการค้ากับโลก ขณะที่ค่าเฉลี่ยของอาเซียนอยู่ที่ 75%

โดยสรุป ภาคส่งออกของไทยกำลังเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้าง ทั้งจากความสามารถในการแข่งขันของไทย การเปลี่ยนแปลงอุปสงค์และห่วงโซ่การผลิตของโลก รวมถึงปัจจัยเชิงนโยบายของประเทศคู่ค้า ในระยะข้างหน้า จึงจำเป็นต้องมีแรงสนับสนุนเชิงนโยบายเพื่อช่วยปลดล็อกให้ภาคส่งออกของไทยก้าวข้ามปัญหาเชิงโครงสร้างได้อย่างน้อย 3 ประเด็น คือ (1) พัฒนาศักยภาพการผลิตและความสามารถในการแข่งขัน ผ่านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม (2) ทบทวนการให้สิทธิประโยชน์จาก FTA ที่ตรงความต้องการ รวมถึงขยายความร่วมมือกับต่างประเทศเพื่อสนับสนุนให้เกิดการเข้ามาลงทุนในประเทศเพิ่มขึ้น และ (3) เพิ่มประสิทธิภาพแรงงานและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตจากต่างประเทศ เพื่อให้ไทยเข้าไปมีส่วนร่วมในห่วงโซ่การผลิตสินค้าสำคัญของโลก

** บทความนี้เป็นความคิดเห็นส่วนบุคคล จึงไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเห็นของหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด **